

Prosimo tudi, s kom pa naj sodeluje? Mar hoče gospoda — neučitelje komandirati, da bodo ustanavljali šolarske kuhinje itd.? Saj to delajo že itak povsod, kjer so šolarske kuhinje. Prav radovedni smo, če nam naša visoka učna uprava ve le za eno šolarsko kuhinjo, kjer učiteljstvo ne sodeluje — in to rado, ker brez pritiska, brez komande.

O ostalih točkah nameravanega šolskega in učnega reda molčimo za danes. — Vzeli smo pod drobnogled le prve štiri, odnosno tri — ter jih na kratko označili, četudi bi se dalo o njih pisati in pisati. Cenjeni čitatelji bodo iz povedanega razvideli, da nam gospodje »tam gori« hočejo zakonitim potom naložiti novih bremen: seve učitelj ima za vse časa dovolj! Pričakujemo le še, da dojde v najkrajšem času ukaz, po katerem »mora« biti vsak učitelj »prostovoljno« izprašana babica. Pa dovolj ironije!

Resnica je, da izkušajo učiteljstvo ukovati ter mu preprečiti vsako prostovoljno gibanje. — Čudno je, da imajo te za učiteljstvo tako skrbne oblastnike — le ukaze, le bremena, a drugega nič! In to boli! Dan za dnevom pride od ene ali druge strani c. kr. vlade dopis: »Die Schulleitung wird aufgefordert sich strikte an den hierämtl. Erlaß von X. V. zu halten« itd. Od ministrstva pa do okrajnega šolskega sveta nam samo velevajo in ukazujejo, a da bi pa skrbeli za naš gmotni neznočni položaj — zato nimajo ne volje ne srca! 400 milijonov za novo morilno orožje — to da, a za učiteljstvo nič!

Niti enkrat se ni vlada postavila za učiteljstvo, še noben minister za uk in bogočastje ni zahteval kredita za bedno učiteljstvo. Namesto kruha — ukaze.

Ali je čuda, da je vedno in vedno večje pomanjkanje učiteljev, in da so postavni faktorji prisiljeni lomiti zakon, da deloma popolnijo prazna mesta? (Glej učiteljice na eno-razrednicah!) Malo nas je in še manj nas bo. Bedak bi bil, kdor stopi pri sedaj obstoječih razmerah v naše vrste. Naj nese svoje znanje drugam, kjer bo imel človeku primerno eksistenco. Pri nas velja deviza: »Glad ali dolg.« — In temu se imamo zahvaliti v prvi vrsti onim, katerih dolžnost je, skrbeti za nas. A mi nimamo skrbnih očetov, marveč le pisanih mačeh in strogih sodnikov. Nam vedno in vedno kličejo, kaj moramo, in vedno in vedno nas spominjajo tega in onega ukaza. A da bi se ti faktorji postavili po robu za naše pravice — o tem ni govora! O naših pravicah do človeku podobne eksistence ti faktorji molče kakor zid; če jih pa sami zahtevamo, so pa ali gluhi, ali pa nas odpravijo z lepo donečimi frazami. Srca nimajo za nas!

Naše vrste so decimirane, a naraščaja ni in kolikor ga je, zapušča trumoma stan, ki mu daje mesto kruha — kamenje. Ali gospodje res menijo, da pojde tako dalje? Da, pojde in še dlje! Če ostane tako, boste segali kakor nekdanj po dosluženi korporalih. Kar nas služi — služimo z gnjevom v srcu in kolnemo uro, ko smo vstopili v stan, ki je trpinov. — Da bi se vam, gospoda, oči odprle, da bi videli, kam plovete! Mera naša je polna — vanjo ne gre več ne gorja ne odredb. Vaše odredbe bodo ostale na papirju, ker nobenega ne bo, ki bi jih izvrševal. Mi starejši, ki smo priklenjeni kakor pes na domačo hišo, bomo še delali, a kadar poginemo mi skrbi in gladu, ne bo zaroda. Bebec, kdor bi se dal uklepati v tak jarem. Ura kaže na dvanajst, če zastane kranjsko šolstvo zaradi pomanjkanja učiteljskih oseb, potem naj trkajo na prsa oni, katerih sveta dolžnost je bila,

da bi dvignili šolstvo, ne ga pa tirali na rob prepada. Mera je do vrha polna. Nekaj se mora izvršiti, karkoli. — Svetovali bi gospodi, da zapre pripravnice in da ne razpisuje učit. služb. Zakaj vabiti mlade ljudi v zavod, iz katerega jim je odprta le pot trpljenja in pomanjkanja? Pustite jih! Naj se posvetijo drugemu stanu in srečnejši bodo; vsaj siti in brez dolgov. Nevolja in jeza med učiteljstvom raste od dne do dne — in kadar pride kak nov odlok, takrat šine skoro slednjemu nepopisen, grenak in bridek nasmeš preko usten; med zobmi pa sika: »To znajo — drugega pa nič, za nas se ne zmenijo, makari če poginemo kakor pes za plotom. Plačajo naj nas, plačaj! Vse postave in odredbe hočejo izvršene imeti do pičice — a onih, ki govore nam v prid, o onih molče, ker nimajo srca, ker so sami siti!«

Štajerskemu in primorskemu učiteljstvu.

Odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« je poslal deželnim učiteljskim društvoma v Celju in v Gorici ta-le odborov sklep:

Na zadnji glavni skupščini naše »Zaveze« v Postojni, dne 22. maja t. l., je bil sprejet sledeči predlog: »Učiteljski konvikt se obrni do vseh deželnih učiteljskih društev, da se razširi njegov delokrog tudi na ostale slovenske dežele.«

O tem sklepu se je razgovarjal odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani« v svoji seji dne 28. junija t. l. in sklenil sledeče:

Že ob ustanovitvi našega društva se je mislilo na to, da bodi »Učiteljski konvikt« v Ljubljani zavod za vse slovensko učiteljstvo in zato so se bila tudi pravila osnovala tako, da ne govore o kaki posamezni deželi. Dotična dva poziva sta bila razglašena v obeh naših listih, v »Učit. Tovarišu« in v »Popotniku«.

Ker je pa štajersko učiteljstvo takrat mislilo na lastni tak konvikt v Mariboru in bilo menda tudi že storilo tak sklep in baje že nabiralo denar v ta namen, in ker se je dalje čulo od strani, da se ogreva za tak lastni zavod tudi primorsko učiteljstvo, se je potem omejilo delovanje našega društva samo na Kranjsko.

Ker je pa sedanje štajersko in primorsko učiteljstvo opustilo misel na svoj lastni konvikt in ob zadnji skupščini »Zaveze« se izreklo, pristopiti in sodelovati pri našem kot skupnem društvu, izreka podpisani odbor, da z veseljem pozdravlja ta korak naših štajerskih in primorskih tovarišev in ga bo ob prihodnjem konviktovem občnem zboru najtopleje priporočal.

Četudi je učiteljstvo na Kranjskem dosedaj samo zbralo nad 20.000 K zgradbenega kapitala, se bo pa štajersko in primorsko učiteljstvo sedaj s podvojeno silo potrudilo, da zamujeno popravi, in v ta namen se mu nudi baš letošnja desetletnica našega društva, ki jo hočemo proslaviti najlepše s tem, da zberemo čim več zgradbenega kapitala. Zato bi bilo želeti:

a) da pristopijo vsa ondotna učiteljska društva k našemu društvu kot pokrovitelji;

b) da prirejajo, kjer le mogoče, konviktu v korist koncerte ali domače veselice, saj sodeluje učiteljstvo domalega po vseh društvih, posojilnicah itd.;

c) da učiteljska društva in posamezniki sodelujejo pri kolekti poštne znamke za učiteljski konvikt;

č) tudi imamo na razpolago še nekaj sto »krajcarskih in petkrajcarskih knjižic«, ki bi se razposlale posameznim okr. učiteljskim društvom, da jih razdele med delavnejše svoje člane, ki naj ob raznih prilikah razprodajajo dotične znamke dotlej, da se uredi dobrodelna loterija, za katero se sedaj v konviktovem odboru marljivo dela in pripravlja;

d) sploh pa naj vsa učiteljska društva kakor tudi posamezniki odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« z besedo in dejanjem v vsem njegovem prizadevanju podpirajo.

Na ta način bomo skupno napravili velik korak naprej do plemenitega smotra, ki si ga je zastavilo društvo ob svojem postanku.

Upamo, da bo po tem pojasnilu slavni odbor ondotnega deželne učit. društva drage volje pri svojih okr. učiteljskih društvih storil nemudoma vse, da se ta želja uresniči in čimprej prične z nabiranjem zgradbenega kapitala po gori označenem načinu.

Zaradi »krajcarskih knjižic« prosimo navodil, kam, komu in približno koliko naj bi jih poslali.

V trdni nadi, da smo dovolj in blagohotno osvetlili vso zadevo, pričakujemo v kratkem odgovora, ker čas hiti in treba na delo.

Ker stojita kopersko in volosko učiteljsko društvo izven primorske deželne učiteljske zveze, prosimo vljudno, da ju odbor o tem dopisu obvesti in morda povabi k skupnemu razgovoru.

S kolegijalnim pozdravom za odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«

J. Furlan,
t. č. predsednik.

J. Dimnik,
t. č. blagajnik.

J. Režek,
t. č. tajnik.

Kritikujoči glasovi.

Koroško šolstvo. O tem piše »O mladina« v 4. svoji številki:

Popotniku, ki potuje z domoljubnim srcem po takozvani slovenski Koroški, se napolni duša z žalostjo in gnevom. Vnanje lice — popolnoma nemško. Če nosiš malo boljšo obleko, ti done na uho nemški pozdravi, a isti narod govori doma slovensko. Milo se ti stori, ko čuješ slovenske mladeniče peti nemški, heilati s plavico na prsih, medseboj pa občujejo še slovenski. V vsi gorenji Koroški ni zavednega kraja. Celo duhovniki so se umaknili v zatišje največ zaradi nemškutarke krščansko-socijalne politike Podgorca, ki mu je menda podlegel tudi dr. Brejc. Delavni poslanec Grafenauer stopa s pozorišča.

Od smrti mons. A. Einspielerja, pa tudi že izza odstopa Gabrona in Legata smo silno nazadovali. Res je, da v prvi vrsti manjka voditeljev, a mogočen vzrok nazadovanju je brezbržnost ljudstva za slovenščino. Ta pa izvira iz našega šolstva.

Slovenskih ljudskih šol štejemo na Koroškem troje — pred 40. leti jih je bilo nad 30! — in sicer: enorazrednica na Jezerskem, privatna »Narodna šola« v Št. Rupertu pri Velikovcu in šola pri Št. Jakobu v Rožni dolini. Ta občina je po zaslugi župnika M. Ražuna najbolj narodna pa tudi nemškutarским in vladnim šikanam najbolj izpostav-

ljena. Razveljavljene so občinske volitve, in slovenska šola se bo morala razdeliti.

Ostale šole so čisto nemške ali »utrakvistične«. Prve po mestih in trgih so že dosegle svoj namen. Ponemčile so kar še ni bilo polno nemškega duha. Druge izgledajo kot nekaka koncesija Slovencem. Razmetana pa so po deželi brez načrta in praktičnega smotra, tako da je celo Palli, deželnemu šolskemu nadzorniku, ušla beseda, da so utrakvistične šole le za priučenje nemščine tu kot neka provizorična prva stopnja germanizacije. Svojo ponemčevalno vlogo vrše izborno. Nemci jih čuvajo in hvalijo na vse pretege. Ponemčevalni proces pa se vrši nekako tako-le: Otrok, ko vstopi v I. oddelek I. razreda, zna seveda le materinščino. Celo Nemci morajo to vpoštevati. Uče jih brati in pisati po nekem davno zastarelem abecedniku z nemškim naslovom. Sklanjatve, sprege slovenske se sploh v »utrakvističnih« šolah ne jemlje; saj je učitelji navadno sami ne znajo, ker na celovškem učiteljskem slovenščina ni obilgatna. Ta »slovenski« pouk traja prvo leto, ponekod samo prvi tečaj. Z mrzlično naglico želi učitelj skončati »slovensko« tvarino, da napoči čas poučevanja v nemščini. Na utrakvističnih šolah je slovenščina Nemcem le neizogibno sredstvo k naučenju nemščine!

V drugem oddelku se že oddaljuje nemškutarško srce učiteljevo. Računstvo v slovenščini preneha, ravno tako tudi petje, ki je poprej obsegalo morda 2 točki: »Mlado jagnje« in »Kovač«. Odslej pojo nemški, in sicer pred vsem nacionalne pesmi n. pr. »Vom Tal bis an die Gletscherwand tönt deutsches Lied durchs Kärntnerland«, »Der Gott der Eisen wachsen ließ,« Deutsches« in »Bismarcklied«. Ubogi otroci ne umejo pesmi in ne vedo, da sebi pojo smrtnico, nemškutarским učiteljem pa se smeje srce peklenskega veselja. Navedem le zabaven primer, kako malo umevajo otroci nemščine, kakor mi je povedal prijatelj: V ponemčevalnici je sedel 4 leta, pa ni vedel, kaj je to »Vater unser«, pa tudi ne kaj to »Bitti-draus« (»Bitte herausgehen zu dürfen«). Tako se godi večini. O slovenski sklanji in spregi nima nihče pojma, nemško pa mora znati. Zato ni čuda, če tudi zavednejši Slovenci lažje in rajši čitajo nemške knjige kot slovenske. Namen ponemčevanja je že skoro dosežen. V drugem letu že molijo nemško in poučujejo vse nemški razen verouka. Župnikov, ki bi imeli pogum pri tej priliki viliti nekaj narodnega čuta otrokom v srce, ni več. Kar vlada Podgorca, ni možno duhovščine več hvaliti. Pred kratkim sem zvedel od odličnega rodoljuba, da delujejo ali so vsaj narodni zapadno od Beljaka do Šmohorja in zapadnega konca kanalske doline le še 3, oziroma 4 duhovniki. Vsi drugi so brezbržni ali celo odpadniki, na pr župnika v Vratih in Ukvah. Na Spodnjem Koroškem je malo bolje, pa ne kakor bi imelo biti. Ražunov ni veliko.

Slovenski otrok pride v II. razred. Vse nemško. Učitelju ni treba znati besedice slovenski. Tu na »utrakvistni« šoli nastavljajo najhujše nemškutarje, dostikrat tudi rojene Nemce. Tu zve otrok, kdo so Nemci, slavijo mu nemški narod, zgodovino, šege in navade. O Slovencih govore zaničljivo, o Hrvatih, da so umazani tatovi, Čehi da kradejo, Rusi da so barbarski pijanci! Rusko-japonska vojna jim je danes lepa prilika za to. Otroku ubijejo v glavo spoštovanje do nemštva, zaničevanje do slovenstva. Že več let se v 2. in 3. razredu slovenščine ne poučuje, kakor se je to vršilo nekdanj. Navdušeni starši naj bi po možnosti nadomestili doma, drugače se mora otrok potujčiti.